

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב הפץ בן אסתר זצ"ל

כסליו התשפ"ה
מפטיר פה אָמַר יְ-הוָה (עמוס ב)

פרשת וישב

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 112 פסוקים = פ' עצה, מכבים
פ' עצה כמות אהבה קשה כשאלו קנאה (שה"ש ח ו)
פרשת וישב נקראת בדרך כלל בשבת שלפני חנוכה.

כתב רבי חיים פלאגי - החדש הזה [כסליו] בחינת תפארת כמו שכתב בספר מעשה הצדקה יעוין שם, ולפי זה צריך שיזהר ביותר שלא להיות הולך רכיל מגלה סוד בחודש הזה טפי מעלי מכל החדשים, וכן בענין סרך גזל וגניבה, ובאכילת איסור, כי הפגם גדול, ויזהר בכבוד אביו ואמו יותר ויותר משאר חדשי השנה.

חנוכה ראשי תיבות, ח' נרות ו'הלכה כ'בית ה'לל, משי"ח ראשי תיבות, מ'דליק ש'מונה י'מי ח'נוכה, נחמד למראה ראשי תיבות, נ'ר ח'נוכה מ"ד, והעולם שמח בראות נרות חנוכה שזוכרים הניסים שנעשו לאבותינו. וקלה על ראשה - גימטריא מ"ד. (מועד לכל חי סימן ז"ך)
חנוכה - חנו כ"ה שחנו מצרתם ככ"ה בכסלו. ובאותם ימים היתה חנוכת המזבח.

כתב בספר בני יששכר - שבכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות מתגלה האור הגנוז, והוא אורו של מלך המשיח. (בשם ר' פנחס מקאריץ, טעמי המנהגים)
ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. (לו ב) אל אביהם בגימטריא חנוכה (89). באלו הימים יתמתק ויתהפך לטובה כל מה שהלשינו המקטרגים עלינו דבתם רעה ח"ו. (דמשק אליעזר)

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. (לו א) פל מקום שהוא אומר וישב, לשון צער הוא. (תנחומא) רמז לצרות של יעקב אבינו בתיבת וישב באותיות שניות, יוסף דינה עשיו לבן. (רבינו אפרים) וכן ר"ת יוסף שמעון בנימין (הרא"ש) והם אותיות ישוב כי לבסוף היה לו ישוב בהניח ה' לו מכל צרותיו וכיון דבסוף ימיו היה לו ישוב חשוב כאילו כל ימיו היה בישוב. וכן וישב ר"ת יסורין בתחילה ולבסוף שלוה. (חומת אנך)

וישב - בקש יעקב לישב בשלנה, קפץ עליו רגזו של יוסף. ישוב בגימטריא 312. ויהי בני יעקב שנים עשר (לה כב) אחר שנולדו י"ב השבטים ביקש יעקב לישב בשלוה, י"ב פעמים הוי-ה עולה ישב. חשב שהגיע כבר העולם לתיקון, אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלנה בעולם הזה. וכן כיון שכעת קיים מצות כיבוד אב ואם ומצוות ישוב א"י שלא קיים בחו"ל לכן ביקש לישב בשלוה.

כל הפרשה מתחילה בו חוץ מח' פסוקים, כנגד המילה שניתנה לח' ימים, כי כל הפרשה כולה של ויום לשון צער, ווי היה במכירת יוסף, ווי היה במיתת אשת יהודה ובניו, ווי באשת פוטיפר, ווי בבית הסוהר, ווי לסריסי פרעה, חוץ מאותן ח' פסוקים שזכתה אסנת בת פוטיפרע להזדווג לגאלם. כיוצא בדבר ויהי בימי שפט השפטים (מגילת רות) כולם ויום חוץ מח' פסוקים לפי שזכתה רות שנזדווגה לבועז ויצאה ממנה מלכות שנאמר (רות ד) הוא אבי ישי אבי דוד. (הרוקח)

רמז להלכות חנוכה - בפרשת הנשיאים בפרשת נשא שקוראים בחנוכה נאמר (במדבר ז יד) פה אחת עשרה זָהב מלאה קטרת. פה היינו למעלה מכל אמה פסולה. אחת היינו שביום הראשון מתחיל נר אחד, והלכה כבית הלל. עשרה ר"ת עד שתכלה רגל מן השוק. זָהב ר"ת זמנה בצאת הכוכבים. מלאה ר"ת מצוה להניח אצל הפתח. קטרת ר"ת קרוב רוחב טפח תניח. (ליקוטי יוסף)

סגולה לילודת ולנמצאת בסכנה - כגון בזמן הלידה ובשעת סכנה שתידור שלא תעשה מלאכה בחנוכה יום או יומיים ותינצל. (ב.א.ה. וישב אות כז)
והבור רק אין בו מים. (לו כד) מים אין בו, אכל נחשים ועקרבים יש בו (שבת כ"ב ע"א). בידוע שמים מרמים על התורה כמו שנאמר (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו למים. ודרשוהו חז"ל על תלמוד תורה (תענית ז). 'מים אין בו' כלומר כאשר מים אין בו והוא ריק מתורה, תיכף 'נחשים ועקרבים יש בו' שכן העקרב מסמל את הרוע, ונחש את המרמה. ללמדך - אדם שאינו עוסק בתלמוד תורה, עלול מאוד שימצא בו מידות רעות ומגונות, שהרי התורה מכינה את העוסק בה להיות צדיק וחסיד, כמו שאמרו באבות (ו ב) ומקשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן וכו'. והוא הבטלן ריק מתורה לכן יתכן מאוד שתמצאנה בו מידות רעות ומגונות. (פניני הגר"א) אין בו - ר"ת : אבל נחשים ועקרבים יש בו. (החיד"א)

אברהם ר"ת הבור רק אין בו מים, א"ר אחא והבור רק נתרוקן בורו של יעקב אין בו מים אין בו דברי תורה שנמשלו למים. (מ"ר פד) ואמרו חז"ל (בב"ק ג.) מעשה בכתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול, פאו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא. שעה ראשונה אמר להם: שלום. שניה אמר להם: שלום. שלישית אמר להם: עלתה. אָמְרוּ לָהּ: מי העלף? אָמְרָה לָהֶם: זָכַר שֶׁל רַחֲלִים נִזְדַּמְּן לִי אֵילוּ שֶׁל יִצְחָק, וְנָקַן אָחָד מִנְהִיגוֹ אֲבָרָהָם. אָמְרוּ לוֹ: נָבִיא אַתָּה? אָמַר לָהֶם: לֹא נָבִיא אָנֹכִי, וְלֹא בֵן נָבִיא אָנֹכִי, אֲלָא פֶּה אֲמַרְתִּי: דָּבָר שְׁאוֹתוֹ צָדִיק מְצַעֵר בּוֹ - יִפְשַׁל בּוֹ זָרְעוֹ? לַחֲפוּר בּוֹרוֹת וּמַעֲרוֹת לַעוֹלֵי רַגְלִים. וְכֵן מְצִינֵי שֶׁאֲבָרָהָם אֲבִינוּ צִיל אֶת מֶלֶךְ סוּדוּם שִׁיבֵא מִן הַבּוּר וְנַעֲשֶׂה לוֹ נֶס לְכַבּוֹד אֲבָרָהָם וְנִצֵּל, שֶׁעַל יָדֵי זֶה הֵאֱמִינוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּנֶס שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאֲבָרָהָם אֲבִינוּ בְּכַבְשֵׁן הָאֵשׁ. נִמְצָא שֶׁאֲבָרָהָם אֲבִינוּ כִּיבַד אֶת בּוֹרָאוֹ בְּהַעֲלַת הַמִּלְכִּים מִן הַבּוּר וְאִיךָ יִשְׁכַּל זָרְעוֹ בְּהַפְלַת יוֹסֵף לְבוּר וְהַשְׁבָּטִים לֹא נִתְּנוּ לָבֶם לִזֶּה בַּעַת הַהִיא, לִזֶּה רִמְזוּ בְּדַבְּרֵי 'נִתְרוֹקֵן בּוֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּלֵי תוֹרָה'. ('תורת משה' להח"ס)

ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע פי נהרג את אחינו ונסינו את דמו. (לו כו) בצע בגימטריא 'בקין' (162). אמר להם מה עלתה לקין שהרג את אחיו, וכן עוד, דהלא הפסוק אומר (ישעיה א טו) גם פי תרבו תפלה אינני שמע ידקם דמים מלאו. ולזה אמר מה בצע ר"ת בקר צהרים ערב, פי נהרג את אחינו, ומה תהיה עם התפילה שלנו, כסינו את דמו. ר"ת 'דכא' וכתוב (תהלים ז) תשוב אנוש עד דכא, דם כפירה אישה. וד'ם' הוא שפיכות דמים וקשה תשובתו וכן 'כפירה' קשה תשובתו, וכן 'אישה' קשה תשובתו, וזה רמז באומרו ונסינו את דמו. (אמרות ה')

שאלות

- א. וימקרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה. (לז כה) תרגום יונתן - ונבינו ית יוסף לערבאין בעשרין מעין דכסף ונבנו מנהון סנדליו ונאיתיו ית יוסף למצרים. ובפרקי דר"א (פרק לה) ומקרו אותו לישמעאלים בעשרים כסף. פל אַחַד וְאֶחָד נָטַל שְׁנֵי כֶסֶפִים לְקָנוֹת מְנַעְלִים בְּרִגְלֵיהֶם, שְׁנַאָמֶר (עמוס ב:ו): **עַל מַרְכָּם בַּכֶּסֶף צָדִיק וְאֲבִיוֹן בְּעֵבֹר נְעִלִים**. ובפיוט אלה אזכרה: אֵיךְ אֲבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲחִיקֶם מְכָרוּהוּ לְאַרְסַת יִשְׁמַעְאֵלִים סְחָרוּהוּ וּבְעַד נְעִלִים נִתְנוּהוּ. מה הטעם שהשבטים כולם ראו לנכון למכרו דוקא תמורת נעלים.
- ב. ויאמר יהודה הוציאוהו ותשרף. (לח כד) איתא במדרש (ש"ר ל יט) ולמה נתן הקב"ה כתר ליהודה והלא לא לבדו הוא גיבור מכל אחיו והלא שמעון ולוי גיבורים והאחרים אלא שדן דין אמת לתמר לכן נעשה דיין העולם. משל לדיין שבא דין של יתומה לפניו וזיכה אותה. כך יהודה בא דין תמר לפניו שתישרף והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות. כיצד היו יצחק ויעקב יושבים שם וכל אחיו והיו מחפין אותו הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר. ואמר (בראשית לח כו) **צָדִיקָה מִמֶּנִּי** ועשאו הקב"ה נשיא. לכאורה איך פסק יהודה את הדין וקי"ל דדיין קרוב פסול לדון, ויהודה היה חמיה. וגם לא היו עדים והתראה.
- ג. וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא. מה הטעם שיהודה הוא זה שאמר לאביו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא, יותר משאר האחים, והעונש שנענש בגין כך.
- ד. ויאמר יהודה הוציאוהו ותשרף. (לח כד) לכאורה איך פסק יהודה את הדין, והלא יצחק ויעקב היו חשובים ממנו.
- ד. ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק בכתפיו ויתאבל על בנו ימים רבים. (לו לד) פרש"י - עֲשָׂרִים וּשְׁפִתַי שָׁנָה, מִשְׁפָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיָּרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם כִּנְגַד עֲשָׂרִים וּשְׁפִתַי שָׁנָה שְׁלָא קִיַּם יַעֲקֹב כְּפִוד אֶבְרָם. לכאורה למה נענש יעקב על שלא כיבד את אביו ואמו, והרי קי"ל (קידושין לב.) האב שמחל על כבודו כבודו מחול, ומסתמא שיצחק ורבקה מחלו לו.
- ה. ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. (לט יב) באותה שעה נראה לו דמות דיוקנו של אביו, אמרה לו: יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה עמהם. רצונך שימחה שמך מביניהם? (ילקוט"ש, סוטה לו ב) איזה אותיות היו נמחים באבני האפוד אילו ח"ו היה יוסף חוטא חוץ משמו. שהרי מלבד שמות השבטים נכתבו גם שמות 'אברהם יצחק ויעקב' ושבטי ישראל.
- ו. ראה בפרשה שיש לפרסם עושי מצוה.
- ז. אין שר בית הספר ראה את פל מאומה בידו באשר -? הנה אתו ואשר הוא עשה -? הנה מצלית. (לט כג) מה הטעם שכאן אין כתיב בידו, ולעיל כתיב (לט ג) וכל אשר הוא עשה -? הנה מצלית בידו.
- ח. ויהי ער ככור יהודה רע בעיני -? הנה וימתהו -? הנה. (לח ז) לכאורה למה נענשו ער ואונן והלא לא היו בני עונשין ואין בי"ד של מעלה מענישים פחות מכל שנה, והם היו קטנים בני ח' או ט' שנים.
- ט. ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכם. (לו יד) וליוהו עד חברון אמר לו אבא חזור בך. אמר לו כתיב (דברים כא ז) **דְּיָנּוּ לֹא שִׁפְכָה [שְׁפָכוּ] אֶת הַדָּם הַזֶּה שְׁלָא פִטְרוּהוּ בְּלֹא לִוְיָהּ**. ובזה נפטר ממנו ומתוך כך זכרו והיינו דכתיב (מה כז) **וַיִּרְא אֶת הַעֲגֻלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף**. וזהו שאמרו אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דברי תורה שמתוך כך זוכרנו. (בעה"ט) לכאורה קשה איך גיזוק והא אמרינן (סוטה מו ב) כל המלוה את חבירו ארבע אמות בעיר אינו גיזוק, ועוד ששלוחי מצוה אינו גיזוקין לא בהליכתו ולא בחזירתו.
- י. ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל בית הספר מקום אשר אסורי [אסירי] המלך אסורים ויהי שם בבית הספר. (לט כ) שם בית הספר לא מצינו בכל התנ"ך מלבד פרשת וישב. בשמשון מצינו שנקרא (שופטים טז) בית האסורים וכן (מ"א כב) בית הפלא או (נחמיה ג) **חֲצַר הַמַּטְרָה**. פירוש המילה **סַרְה**. ויאמרו לו אחיי המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שגא אתו על חלמתיו ועל דבריו. (לו ח) השגאה ששנאוהו היתה על שני דברים, האחד על חלום שחלם, והשני על ספור שהיה מספר אותו להם והיה מתהלל בו. (רבינו בחיי). לכאורה יוסף שהיה נבון וחכם איך היה מספר חלומותיו לאחיו אחר שהיה יודע שהיו שונאים אותו ובכל יום היה מוסיף קנאה בינו לבינם.
- ל. מספר השעות ששימש אור הגנוז לאדם הראשון קודם שנגנו, והקשר לחג החנוכה.
- ל. ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו אל בית הספר מקום אשר אסורי [אסירי] המלך אסורים ויהי שם בבית הספר. (לט ט) מה הטעם דכתיב אסורי וקרי אסירי. מה הטעם שהיה יוסף אסור בבית האסורים תחילה עשר שנים ולאחר מכן עוד שנתיים ימים.
- מ. וישראל אהב את יוסף וכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. (לו ג) לכאורה הרי בנימין הוא בן זקנים יותר מיוסף.
- מ. ויקח את כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים וישבילו את הכתנת בדם. (לו לא) פרש"י - דָּמוּ דוּמָה לְשֵׁל אֲדָם. וכן תרגום יונתן - וינסו צפיר בר עיני ארום אדמיה דמי לזבנא וטבלו ית פרגודא באדמא. איתא (גיטין נו ב) ויבירו שלים הרג נבונראדון תשעים וארבע רבוא על אבן אחת, עד שיקלף דמן ונגע דמןו של זכריה. אשכחיה לדמיה דזכריה דנהנה קא מרתח וסליק, אמר: מאי האי? אמרו ליה: דם זכרים דאשתפופו. אייתי דמי ולא אידמו. לכאורה הרי הם שחטו גם שעיר עזים ולא היה הדם דומה.
- נ. מה הטעם שבקריאת התורה בחנוכה מתחילים בברכת כהנים.
- נ. ויראו אתו מרחק ויבשרם ויקרב אליהם ויתנבלו אתו להמיתו. (לו יח) מה הטעם דכתיב ויראו אתו מרחק ודי באמרו ויבשרם ויקרב אליהם. ועתה לכו ונהרגוהו ונשלקוהו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו(ז כ) מה הטעם שבחרו לומר שמת דוקא ע"י חיה רעה ולא ע"י כל מיתה אחרת.
- ע. ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכם. (לו יד) פרש"י - מקום מוכן לפורענות: שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שְׁנַאָמֶר (דה"ב יא) **וַיִּלְךָ רַחֲבֵעַם שְׁכֶמָה** (סנהדרין ק"ב ע"א). מקום נוסף בפרשתנו שגם הוא מקום מוכן לפורענות.
- ע. וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. (לו כט) פרש"י - דְּבַר אַחֵר: עֶסוֹק הָיָה בְּשִׂקוֹ וּבְמַעֲנֵיתוֹ, עַל שֶׁבִלְבַל יְצוּעֵי אָבִיו. וכן תרגום יונתן - וַתֵּב רְאוּבֵן לְגֻבְיָא אַרְוִים לֹא הָיָה עִמָּהוֹן לְמַסְעוּד פֶּד וּבְנֵיהִי דְּהָיָה יְתִיב בְּצוּמָא עַל דְּבִלְבַל מַצַּע אָבוּי. לכאורה קשה דבמסכת מכות (יא ב) מסיק מי גרם לראובן שיודע - הוֹדָה. מכלל דלא הודה ראובן עד לאחר שהודה יהודה על מעשה תמר שהיה אחרי מכירת יוסף.
- צ. וישראל אהב את יוסף מפל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. (לו ג) באיזה גיל היה יעקב אבינו כשנולד יוסף.
- ק. ועשה לו כתנת פסים. (לו ג) מספר השנים שנחסרו לעם ישראל בשעבוד מצרים שנתכפר להם בעבדות יוסף בזכות מה שנמכר לעבד.
- ק. ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר פי ארד אל בני אבלי שאלה ויבך אתו אביו. (לו לה) פרש"י - יִצְחָק, בּוֹכָה הָיָה מִפְּנֵי צָרְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. אָבֵל לֹא הָיָה מִתְאַבֵּל, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי (בראשית רבה פד, כא). באיזה גיל היו יצחק ויעקב כשיוסף נמכר לעבד.
- ר. מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה. מה הטעם שנס חנוכה לא הוזכר במשנה כלל.
- ר. מספר השנים מעת לידת יוסף עד שנולד יהושע.
- ש. וימאן להתנחם ויאמר פי ארד אל בני אבלי שאלה (לו לה) אמר יעקב הרי נפרצה ברית השבטים כמה יגיעות יגעתו להעמיד י"ב שבטים י"ב מזלות י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה י"ב חדשים י"ב אבנים באפוד הרי נפרצה ברית השבטים (ילקוט"ש קמג). מה הטעם שלא רצה לקחת אישה ולהוליד בן אחר.
- ת. וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. (לו טו) פרש"י - וְהָ גְבְרִיאֵל, שְׁנַאָמֶר (דניאל ט, כא) **וְהָאִישׁ גְּבְרִיאֵל**. ואיתא במדרש (ילקוט"ש) שלשה מלאכים נזדמנו לו: וימצאהו איש, וישאלהו האיש, ויאמר האיש. רמז על שלושה גלויות - בתיבה תעה.

תשובות

- א. אָבֵל אֶסוּר בְּנִעֻלַת סַנְדֵּל – אָבֵל עַל הַרוּגֵי בֵּית דִּין אֵין הַקְּרוּבִים מֵתֵאבְּלִים (סנהדרין מו) והם חשבו שעשו הכל ע"פ הדין, לפיכך נעלו נעלים להראות שאין עליהם דין אבילות, ואינם מצטערים על מכירתו. (אזנים לתורה)*
- ב. בן נח נהרג ע"פ קרובין – כתב הרמב"ם: (הל' מלכים פ"ט הי"ד) בן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין. וכתבו בעלי התוספות דמדינא לא היתה מחוייבת שריפה לפי שלא היו עדים והתראה אלא כיון שהיה הדור פרוץ לכך רצו לשרפה לגדור הדור מפרצתה. (פרדס שמאי)*
- ג. גורל עשו ונפל יהודה בגורל. **פְּסִים** על שהטילו פייס ביניהם באיזו מיתה ימיתוהו בארבע מיתות ב"ד, שנאמר (לו יח) **וַיִּתְנַקְּלוּ אוֹתוֹ לְקִמְיָתוֹ**. כיון שמכרוהו הטילו פייס ביניהם מי יוליך הכתונת לאביהם נפל הפייס על יהודה, זהו שאמר לו **הֲפֹר נָא**, ולכך נאמר לו (בראשית לח) **הֲפֹר נָא לְמִי הַחֲתָמָה**. וכשאמר לו **הַפְּתַנְתָּ בְּנֵךְ** פסקו חייו של יעקב, לכך פסקו חיי בניו מן העולם, זה ער ואונן שנאמר (ירמיה לב) **וַיִּמְשְׁלֵם עֲוֹן אָבוֹת אֶל חַיִּק בְּנֵיהֶם**. (ר' בחיי)*
- ד. דִּינֵי נַפְשוֹת מִתְחִילִין מִן הַצַּד הַיְיָנוּ מִן הַקְּטָנִים בַּחֲכָמָה שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִים בְּצַד. (משנה סנהדרין ד ב) דאמר קרא (שמות כג ב) **וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵבִי**. חסר י' קרי ביה על רב. והתורה אמרה ספק נפשות להקל. שאם היו מתחילים מן הגדול ויחייב שוב אינם יכולים לזכותו. (מושב זקנים)
- ד. דיני אדם יכולים למחול אבל לא בדיני שמים – לפי שיש במצוות כיבוד אב ואם שני דינים: א). בין אדם לחבירו ולזה מועיל מחילת האב. ב). בין אדם למקום ולזה אין מועיל מחילת האב. (פני דוד ע"פ ספר חסידים סימן תקע"ג)
- ה. הון – ו'ן סוף המילה 'ישורון', ה' שנתוספה לשמו כדברי הגמרא (סוטה ו) יוסף שקידש שם שמים בסתר הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקב"ה. שנאמר (תהלים פא) **עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ**, אותה היה מפסיד אילו לא קידש שם שמים אלא היה נכשל בחטא. (רבי יצחק חיות על תהלים פרק א) *
- ו. **וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצְלִיחוּ מִיָּדָם** (לו כא) כתב הרשב"א – פרסום עושי מצוה מדת חכמים היא ומדת ותיקין היא ליתן שכר לעשות מצווה ומדת התורה הוא שהיא כותבת ומפרסמת עושה מצוה [שהרי בהצלת יוסף שהצילו ראובן מיד אחיו פרסמו הכתוב] ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מדותיה של תורה שהן דרכי נועם. (שו"ת הרשב"א תקפא) וכ"כ הרמ"א (י"ד רמט יג) מי שמקדיש דבר לצדקה מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי לעשות כן.
- ז. זהב וכסף נתן בידו פוטיפר דבר הניתן מיד ליד, כאן לא היה בידו לא כסף ולא זהב אלא בדיבורו היה עושה, במימרא הוה מיתעביד. (הרוקח)
- ח. חכמים היו – ואין דנים את האדם בדיני שמים אלא לפי חכמתו, אם חכמת קטן כשל עשרים אז נענש. וראה משמואל הרמתי שעלי הכהן רצה להענישו בעבור שהורה הלכה בפניו, ואע"פ שלא היה כי אם בן שנתיים. והם היו בני ח' או בני ט' שנים והיו ראויים להוליד כגדולים. (פענח רזא, מושב זקנים)*
- ט. טובה יצא לו על ידי זה שמלך על ארץ מצרים לפיכך אין זה נקרא היוזק. (טעמא דקרא) וכ"כ האוה"ח – שנוק שתכליתו הטבה ומעלה גדולה אינו חשוב נזק.
- י. ירח נקרא סהר – וכן סָהָרָא. והוא לשון ארמי או מצרי (נחל עדנים). **א"נ** הוא הבור והוא בית בנוי בקרקע אשר לו פתח קטן מלמעלה יכניסו בו האסורים וממנו בא להם האורה, והוא מלשון (בראשית ו) **צִהָר תַּעֲשֶׂה לְתַבְּחָה**, בחלוף סמ"ך בצד"י. (רבינו בחיי) 'סהר' כיפה עגולה מלשון (שה"ש ז) **אֲנֵן הַסֶּהַר**. (רד"ק) **צִהָר** מלשון צהרים לרוב אורו, סהר למיעוט אורו. (הרמב"ן) וכ"כ רש"י בפרשת מקץ (מא יד) – **וַיִּרְיָצֵהוּ מִן הַבּוֹר מִן בֵּית הַסּוֹהַר**, שֶׁהוּא עֲשׂוּי קָמִין גּוּמָא. וְכֵן פֶּל' בּוֹר' שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן גּוּמָא הוּא.
- כ. כובש נבואתו חייב מיתה (סנהדרין פט). פירוש המעלים ומכסה הנבואה שהראו לו מן השמים חייב מיתה בידי שמים. אמר יוסף מוטב שאפול ביד אדם ומספק אנצל בידי שמים, משאפול בידי שמים חלילה, **נִפְלָה נָא בְּיַד יְ-הוָה כִּי רַבִּים רַחֲמָיו** (ש"א כד יד) והיה רואה באספקלריא המאירה. (הרא"ש)
- ל. ל"ו שעות שימש האור הגנוז לאדם הראשון קודם שנגנו, והוא הטעם שמדליקים בחנוכה ל"ו נרות. (הרוקח) וכן כנגד ל"ו מסכתות שבגמרא. שגנוז הקב"ה לעמלי התורה. כסל"ו כ"ס ל"ו - כיסו ל"ו אור ובר ומאורות נתגלה הארה בחדש הזה. (בני יששכר)
- ל. לשון הרע דיבר על עשרת אחיו ולכן ישב עשר שנים, שנה אחת כנגד כל אחד, וזהו **אֶסְרִירִי בִי**, ועוד שנתיים ימים לפי שאמר לשר המשקים (מ יד) **פִּי אִם יִקְרָתַנִּי וְהִקְרָתַנִּי**. (בעה"ט)*
- מ. מתה אמו רחל כשילדה אותו, לפיכך אהבתו של יוסף קשורה יותר בלבו מבנימין. (החוקני) **א"נ** בנימין לא נולד אחרי כן עד זמן מרובה, והרבה קודם שנולד בנימין היה לו בן זקונים והתחיל לאוהבו. (רשב"ם) **א"נ** לפי שכל בניו מאסו בחכמות ולא נתחברו אל יעקב לשמוע ממנו, אבל יוסף בן זקונים הוא לו שתמיד הוא פנה לו ליעקב ובנסף לשמוע מפיו מה שלמד משם ועבר ע"כ אהבו. ז"ש שְׁהִיָּה זֵיו אֲקוּנִין שְׁלוֹ דוּמָה לו. (כלי יקר)*
- מ. מעורבין היו הדמים בדימים אחרים ולכן לא היה דומה לדם של זכריה. (החוקני) **א"נ** כששניהם יחד זה לעומת זה אז ניכר ההבדל כמו כאן גם כאן מרתח כדי לנקום נקם ובמראה דוקא שוין. היינו הם שווים אבל הדם עדיין רתח. (מהר"ם שיף) שדם נקי שנשפך תוסס ולא ינוח עד אשר ימות זה ששפך את הדם הנקי. (שערי תורת בבל) ולא נעשה מצותו ולכך הוא מרתח דכתיב (איכה ב כ) **אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֶ-דִּנֵּי פִהָן וְנִבְיָא וְכַתִּיב בְּתַרְיָה בְּתוֹלְמֵי וּבְחוּרֵי נִפְלוּ בְּתַרְבָּה**, כדי שיהיה נקם לדם זכריה הנביא (מהרש"א)*
- נ. נס החנוכה נעשה ע"י החשמונאים ובניו שהיו כהנים. (אבודרהם)
- נ. נס נעשה מן השמים שהזריח עליו אור כדי שיראו אותו מרחוק יותר משיעור ראייה שיכולים לראות בעיניהם, כדי שיהיה יותר זמן מעת ראייתם עד שקרב להם ממש. ובמשך הזמן הזה שנתארך נתקררה חמתם שהיתה קשה מאד שכולם הסכימו להמיתו. (ב.א.ה. דרשות וישב)
- ס. סקילה נתחייב לשיטתם לפי הרהר בעבודת כוכבים. לפי שאמר **וְהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי**. ומצינו שמי שמהרהר בעכו"ם המצוה לא מגינה עליו 'הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת' (קידושין לט ב) וק"ל אף על פי שֶׁבְּטַלְטוּ סְנֵה־דָרִין, דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בְּטָלוּ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב סְקִילָה אוֹ נוֹפֵל מִן הַגֶּגֶן, אוֹ טָהָה דוֹרְסָתוֹ. פֶּרֶש"י - אֵרִי מִפִּילוֹ לֵארוֹץ וְהוֹרְגוּ בְּדַרְסָה. וְלִכֵּן טָהָה רַעְיָה אֶכְלָתָהּ וְהֵיוּ סְקִילָה. (כבודו של תורה)
- ע. עדולם מקום מוכן לפורענות – דכתיב (מיכה א טו) **עַד עַדְלָם יָבֹוא כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל פֶּרֶש"י** – שהגויים כבשו עד עדולם. וכאן יהודה נשא את בת איש כנעני ושם נולדו ער ואונן ולפי דהמקום מזומן לפורענות לכך נכתב **וְהָיָה בְּכֹזֵיב בְּלִדְתָהּ אוֹתוֹ** וכיון שלא נולד בעדולם לכן נתקיים. וכן בפרץ זורח כתיב שבא אליה **עַל דָּרָךְ תִּמְנַתָּה** וכיון שלא היה בעדולם לכן נתקיימו. וכתביב במדרש (אגדת בראשית פס"ד) כיון שיצאו ישראל בגלות, היו שלולין בקולרין ולבושים בגדיהם, עד שהגיעו לעדולם, ויצאו שונאיהן והפשיטו בגדיהם, והניחום ערומים, שנאמר **עַד עַדְלָם יָבֹוא כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל**, שכבודו של אדם כסותו. (טעמא דקרא)
- ע. ערוד הוא סוג של נחש – כאשר הוא מקיש את האדם, אם האדם מספיק להגיע למים לפניו אז ינצל והערוד ימות. אם היו בבור מים היו אומרים האחים שיוסף ניצל בזכות המים, אך למרות שיוסף היה בבור בלי מים ובכל אופן ניצל זו ההוכחה שאין בו חטא לשון הרע כלל. (ברכת אברהם)
- פ. פרהסיא לא הודה עד שהודה יהודה, אבל בצנעא חזר בתשובה והיה צם ולובש שק. (דעת זקנים, מושב זקנים)
- צ. צ"א שנים היה יעקב כשנולד יוסף. **כֵּן זְקָנִים הוּא** ס"ת אותיות **אמ"ן** יחוד קב"ה (הוי"ה בצירוף א-דני), ובגימטריא צ"א. (חומת אנך)
- ק. ק"ץ שנים נחסרו להם כמנין **פְּסִים** בגימטריא 190 לפי שהגזירה היתה (בראשית טו יג) **וַיַּעֲבֹדוּ יַעֲקֹב אֶת־אֱלֹהֵי אֲרָבַע מְאוֹת שָׁנָה** ועל ידי זה לא ישבו במצרים כי אם רד"ו שנים. (רבינו אפרים, חומת אנך) **וַיִּשְׁלַחְתֶּהוּ מֵעֵמֶק תְּבֵרָון - עַמְק**. בגימטריא רד"ו שעל ידי זה נשתעבדו רד"ו שנים. (בעה"ט)
- ק. קס"ח שנים היה יצחק כשיוסף נמכר, ויעקב היה בן ק"ח שנים. נמצא שכשמלך יוסף במצרים יצחק נפטר כשהיה בן 180 בדיוק.
- ר. רבינו הקדוש מסדר המשנה היה מזרע דוד המלך ע"ה, ונס החנוכה נעשה ע"י בית החשמונאים שתפסו המלוכה ולא היו מזרע דוד, וזה הרע לרבינו הקדוש. וכתבו המשנה ע"פ רוח הקודש, נשמט הנס מחיבורו. (טעמי המנהגים בשם החת"ס)
- ר. ר"ז שנים מעת לידת יוסף עד שנולד יהושע. **פִּי כֵּן זְקָנִים הוּא לוֹ** (לו ג) **זְקָנִים** בגימטריא ר"ז. שמסר לו רזי תורה שלמד משם ועבר. (רבינו אפרים)*
- ש. שבועה נשבע ללבן שלא יקח נשים נוספות עליהן. דכתיב (לא ג) **אִם תַּעֲנֶה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתַי**. (ילקוט"ש שם) ולא רצה להתיר את שבועתו כי היה ירא מחילול שם שמים אצל לבן. (בית הלוי)
- ת. **תַּעֲנֶה** רמז לג' גלויות – ת' של גלות מצרים, ע' גלות בבל, ה' לוסוף ה' אלפים יכלה במהרה בימינו אמן. (דעת זקנים)*

*** מקורות / חידודן ***

א. מובא במדרש **הנה פעל התלמות הלילה פא** שעתידין בניו לעשות בעלים לעבודה זרה. ומובא בחז"ל הטעם שלכך רצו השבטים להרוג את יוסף היה בשביל אחאב וירבעם בן נבט שהיו רשעים גמורים שעתידים לצאת ממנו, ויגרם חרבן בית המקדש מכך שלא היה מניחם לעלות לרגל ונתרבה עבודה זרה. וזה הרמז בנעליים על פי הכתוב (שה"ש ז) **מה יפו פעמיך בנעליים**, שבני ישראל משתבחים בגמליים לרגל בנעליים, לכן קנו נעליים מיד לאחר המכירה, לרמז שכעת יוכלו בני ישראל להתהדר בנעליים בעלייתם לרגל. וקנו דווקא בשתי כסף כמו שמצינו בגמרא שקרבו חגיגה עולה לפחות שתי כסף. (בן פורת יוסף – תקנ"ו)

על מקרבם בפקס צדיק ואביון בעבור נעלים. היה המנהג דאין עבד לובש מנעל ומכרוהו בעבור נעלים להורות כי הם בני חורין ויוסף עבד. (חומת אנך עמוס פרק ב) וכן ישראל אלמלא שלמדו לקיטר תורה לא היו באים לידי כך. פעם אחת היה יושב ועוסק בתורה ומצא כתוב: **וגנב איש ומקרו ונמצא בידו מות יומת**. שמות כ"א ט"ו. והלך וטח הבית שלו בנעלים ודבקם בכתלים. ושלח אחר רבן שמעון בן גמליאל וחביריו ואמר להם: מי שגנב איש מבני ישראל והלך ומכרו מה דינו? אמרו לו: חייב מיתה. אמר להם: אם כן, אתם חייבים מיתה. קבלו על עצמכם דין שמים. אמרו לו: למה? אמר להם: בשביל אחי יוסף שמכרו את יוסף, דכתיב: **וימקרו את יוסף** בראשית לו כה, וכתיב: **על מקרבם בפקס צדיק ואביון בעבור נעלים** עמוס ב ו. ולכן טח אותו רשע את הבית במנעלים, כדי שיכירו באיזה דבר מכרו את יוסף, שנאמר: **בעבור נעלים** – בדמי נעלים, אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד תלט

ב. כתב בעה"ט - ור"י החסיד פירש לא דן אותה יהודה לשריפה אלא שירשפו לה רושם בין פניה לסימן שהיא זונה וכאשר ידע יהודה שהיה ממנו ולא היתה זונה לא עשו לה דבר. איתא בגמרא (ברכות מג ב) **ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, ואמרי לה אמר רב הנהא בר בינא אמר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוסי: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך פכשן האש ואל ילכין פני חברו ברבים. מנלן? — מתמר, שצאמר: "היא מוצאת גאון". לפי זה הביאור בזה הוא מקל וחומר שהרי היא הסכימה להתבזות כל ימי ברושם על פניה וודאי שהיתה מסכימה להיכנס לתוך כבשן האש.**

קשה שמה חשבה אולי יודה מעצמו כשיראה הסימנים, ואין הכי נמי אם לא היה מודה אחר שראה הסימנים היתה מגדת שממנו נתעברה, ואם כן מנא לן דנה לאדם שפיל וכו'! ונראה לי בס"ד דילק רב אמרה לו בלשון ספק כדי שישחוב אולי הוא חי לכן מדה כנגד מדה שילמדו לו מן השמים שמתר לא אמרה לו בפני קודם זה הביאו אותה לבד ודנו אותה, כי אולי היא אנוסה ופטורה, ויהודה היה יושב בדין והיה להוציא הסימנים ותאמר לו בפני בית דין **לאיש אשר אלה לו אנכי הרה**, אך היא לא אמרה על הסימנים אלא אחר שגמרו דינה ויצאו להשרף, דהשעה דחוקה היתה, שאם יהודה לא היה מודה היתה נשרפת, דאחר שכבר יצאה מבית דין לא היתה חוזרת לומר להם דבר חדש שממנו נתעברה אם לא היה מודה הוא מעצמו, כי לא היו דבריה נשמעים מאחר כי בתחילה היה יושב הוא עם הבית דין כשדנו אותה ולא אמרה לו ממך אני הרה, ולכן עתה לא נשאר לה תקוה להנצל אלא רק אם הוא מעצמו יודה. **או יובן** דילק רב מכתוב **מוצאת בלא אל"ף**, שנרמז כאן על הצתה באש, כמו שכתב הרב בעל הטורים ז"ל, ולמה שינה הכתוב בכך, אלא בא ללמדינו דבר זה. ונראה לי בס"ד לכן בחרה ליקח הסימנים ממנו שראשי תיבות שלתה **פח"ם** [חַתְמַת פְּתִילִים מְטָה], והיינו כי מעיקרא גמרה בדעתה שאם אחר כך לא יודה מעצמו תקבל להשרף ותהיה פח"ם ולא תביישנו, כי היא היתה חכמנית וידעה שאחר כך ידונו אותה בשריפה. (בן יהודה ברכות מג ב)

ויפר יהודה ויאמר צדקה ממני כלומר שממנו הוא, אבל אם מגוי נתעברה נתחייבה שריפה דבית דינו של שם לא גזרו אלא על הגוי הבא על הישראלית ולא ישראל הבא על הישראלית. (תוס' השלם)

ג. **אמר רבי חמא ברבי חנינא: ב'הפר' בישור לאביו – ב'הפר' בישורוהו**. (סוטה יב) יש לפרש דלשבח קאמר, דלפי שהוא אמר לאביו **הפר נא** ולא אמר לו 'נטרף בנך' כדי שלא להבהילו ולצערו יותר מדאי רק אמר לו בלשון ספק כדי שישחוב אולי הוא חי לכן מדה כנגד מדה שילמדו לו מן השמים שמתר לא אמרה לו בפני כולם שלך הוא שלא נביישו ברבים רק אמרה לו בלשון ספק **הפר נא** כדי שיוכל להכחיש. (טעמא דקרא)

אמר רבי חמא ברבי חנינא: ב'הפר' בישור לאביו – ב'הפר' בישורוהו. וכו' אפשר במ"ש בס' עולת שבת דיוסף הי"ל נשמה דאדה"ר וכו' וביארנו בעניונו שז"ש יהודה לאביו **הפר נא** אם ראויה הכתנת לבנך שסברת שהוא אדה"ר וראוי לכהן גדול ולכן עשית לו כתנת ועתה ראה והבין כי סופו הוכיח כי אינו אדם ואינו ראוי לכתנת והוא מצד הקליפה ולכן טבולה בד"ם לא אד"ם הוא. ולפי האמת יעקב אע"ה הדין עמו ויוסף צדיק גמור והוא חלק נשמת אדה"ר **ועוד לו אף המלוכה**. וזה רמזו לו **הפר נא למי החתמת** וכו' האם לאיש כמון ראוי לעשות זה אלא הן מלאות תמים דעים והחזותם והמטה והפתילים נאים לך וכן הכתנת נאה לאחיד יוסף ואם נמכר הדברים עתיקין **תמן אמת ליעקב** כי אשר חשב ועשה לו כתנת קש"ט שנים עשר שבטים שוים לטובה. (בן יהודה שם)

מפני מה נסמכה פרשת מות בני יהודה למכירת יוסף? אמר הקב"ה אמרתי און לך עדיין בנים ועל כן אין אתה יודע מהו צערו של אב במיתת בניו, ומפני כך לא נמנעת מלהטעות את אביך ולומר לו שמת בנו. חייך שתישא אשה ותלד לך בניים וימותו על פניך ותקברם. כך תדע ותבין כמה גדול הוא צערו של מי שמתו בניו. (מדרש תנחומא). איתא בספר הישר - וילך נפתלי ויבוא אל אביו ויתן לו את הכתונת, וידבר אליו את כל דברי אחיו אשר ציוו אותו. וירא יעקב את כתונת יוסף ויכירה, ויפול על פניו ארצה וידום כאבן. ויקם אחרי כן, ויצעק בקול גדול ובבכי ויאמר כתונת יוסף בני הוא.

ה. שמות השבטים התחלקו בין שנים עשר האבנים, על כל אבן ציריכים להיות שש אותיות. בנוסף התחלקו האותיות 'אברהם יצחק יעקב' ר'שבטי ישורון'. **באותה שעה** פאָתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בסלון, אמר לו יוסף! עתידין אחיד שיפכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, לצונד שיפיקה שמך מביניהם, ותקרא רועה זונות? דכתיב: **ורועה זונות ואבד הון**. (סוטה לו ב) האותיות ה-ו-ז רמוזות בפסוק **ורועה זונות ואבד הון**. (רבי יצחק חיות על תהלים פרק א) **ויאמר פי ארז אל בני אבלי שאלה נפך אתו אביו**. (לו לה) כתב הכלי יקר - לפי שראה שאין בנו בג"ע אז חשב שודאי הוא בגיהנם וגם אני ארד אליו שם, על כן וימאן להתנחם אפילו על בנו לבד. **לכאורה איך חשב יעקב שיוסף בנו בגיהנם הלא בית דין של מעלה אינם עונשים בפחות מבן עשרים?** אלא כיון שהיה בר חכים נענש בדיני שמים כבן עשרים, והיה יעקב חושב שבחטאו מת. (הרא"ם, עצי חיים, דרשות ר"י אבן שועיב)

אף קובר אשתו ובניו וכתוב כו' וכתוב נפית ער ואונן. כיון דלא היו לער ואונן רק ז' שנים כמפורש בסדר עולם משמע להו דמתו בעון יהודה אביהם שלא גמר המצוה אע"פ דבקרא מפורש שמתו בהשחתת זרע **הא והא גרמא** כדאמר' פקד עון אבת על פנים בשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ואי לאו האי חטא דיהודה לא היו נענשים כיון דלא היו בני עונשין. (חידושי אגודות – סוטה יג ב)

ל. מאכן אמרו חכמים שני צדיקים לקו על לשון הרע אלו הן יעקב ויוסף, יוסף מפני שסיפר לשון הרע נחשב בבית האסורים שנים עשרה שנה, יעקב מפני שקיבל נסתלקה ממנו רוח הקודש כ"ב שנה למדת שכל המספר לשון הרע לוקה אחת והמקבל לוקה שתיים. (מנורת המאור בשם פרקי דרבינו הקדוש פרקא דארבעה. כד:)

מ. **פי בן זקנים הוא לו** - ר' ישמעאל אומר כל בן זקן חביב לאביו יותר מדאי שנאמר **וישךאל אהב את יוסף מפל בניו פי בן זקנים הוא לו** וכי בן זקנים היה לו והלא בנימין היה בן זקנים אלא על ידי שראה בנבואתו שהוא עתיד למלוך לפיכך היה אוהב אותו מכל אחיו וקנאו בו קנאה גדול. (פרקי דר"א פל"ח)

כתב רבינו בחיי - אבל דרך הפשט כלל תולדותיו ביוסף להורות שהוא כלול מכל מעלות שאר אחיו. וכן דרשו רז"ל כל מעלות מדות השבטים היו בו. בכורתו של ראובן שנאמר (דה"א ה) **ובחללו יצועי אביו נתנה בכתרו ליוסף**. מלכותו של יהודה שנאמר (בראשית מב) **ויוסף הוא השליט על הקרץ**. נבואתו של לוי (שם מא) **ונהי פאָר פתר לנו פן יהיה**. חכמתו של יששכר שנאמר (שם) **אין נבון וחקם כמזך**.

כתב הרמב"ן - לומר שמסר לו חכמות וסתרי תורה ומצאו משכיל ובעל סוד בהם כאלו היה זקן ורב ימים. בפרשתנו אונקלוס תירגם **בן זקנים** 'בר חפים'. אך הלן כאשר יהודה מספר ליוסף על בנימין: **יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן**, מתרגם אונקלוס 'בר סבתין'. אצל יוסף הוא לשון תואר כמו 'בן חורין' 'בן עיר' 'בן כרך' ואילו אצל בנימין הוא בנו הקטן ביותר. (כרם טוביה)

כתב הרא"ש: בנימין היה כה קטן, שלא ידע לשמור על עצמו מטינוף, לכך לא עשה לו כתונת פסים.

מ. **שעיר עזים** - דמו דומה לשל אדם. וי"ל דודאי אינו דומה ממש לדם אדם אלא דומה במקצת ועל כן התם גבי דם זכריה לא אדמי שיהא דומה ממש אבל כאן אע"פ שדומה קצת טעמו בדדמי. (פענח רזא, פרדס שמאי)

ר. **זקנים** ר"ת זרעים קדשים נשים ישועות מועד. (בעה"ט) וי"א שקדשים כולל את טהרה שלאחר זמן בשל ריבוי ההלכות הופרדו לסדר קדשים וסדר טהרה. והראיה שמסכת פרה היא בסדר טהרות. **זקנים** נדרש ז' הקנים של המנורה, דנר אמצעי רומז לתורה שבכתב, וששת הקנים המה ששה סדרי משנה, ואת הכל לימד יעקב ליוסף. וזהו גם הקשר לחנוכה דמרמז על המנורה. ויש לרמוז בשם יוסף שהוא ר"ת פיו יודע ו' סדרים, וכשהוסיף לו אות ה' דכתיב (תהלים פא) **עדות ביהוסף שמו**, רומז על חמשה חומשי תורה. (אמרות ה')

אהה התרוצצים מדוע חג החנוכה הוא שמונה ימים כי אם היה של שבעה היה צריך להדליק מנורה בת ז' קנים. וקו"ל (ש"ע י"ד הל' עכו"ם קמא ח) **לא יעשה בית, תבנית היכל כשיעור גבהו וארכו ורחבו**. אכסדרה, תבנית אולם. הצר, תבנית עזרה. שלחן, תבנית שלחן. מנורה, תבנית מנורה. **אבל עושה של חמשה קנים או של ששה או שמונה**.

ת. כתב הרא"ש שהיה זה המלאך **רפאל** - בגימטריא 'איש'.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי שמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת